

TISZTELETPELDANY

A. ÖDÖN ÍRÁSAI

III. rész:

A BÁJGUNÁR

SZATIRÁK

PANNONIA-KIADÁS * PÉCS

S. Csorba Győző, író,
Kedves barátomnak
Ajánlott / Abrudbányai
Pécs, 1947. június.

NYELVTUDOMÁNY

A BAJGUNAR

SZATIRÁK

ABRUDBÁNYAI ÖDÖN ÍRÁSAI

III. RÉSZ

PANNONIA-KIADÁS, PÉCS, 1947

Előszó

A satirikus költészet rendszerint a hanyatló korokban kap erőre: a császári Róma szülte Juvenalist és Martialist, az utolsó Bourbonok uralma Voltairét. De nemcsak a hanyatlás az ihletője a gúnnyal ostromozó költőnek, hanem a bukófélben levő világ ellen lázadó forrongás fonákságait, kinövésait is szívesen állítja pellengérré. Petőfi, miután tollhegyre szúrta Pató Pál urat és a Magyar Nemest, keserűen panaszolja, hogy új **„dalra méltó tárgy nincsen”**, az új nemzedék tettekre gyáva. Arany János látta a mocsarat, amely magába nyelte „az elvesztett alkotmányt”, látta a szabadságharc ragyogó heroizmusát is s a bukás látványa mégis a „Nagyidai cigányok” gyilkos gúnycakájára fakasztotta:

„Oly küzdelemre, mely világcsoda,
kétségb'esett kacaj lőn Nagyida.”

A „Déliabok hőse”-nek története már a századvég, a tipikus fin de siècle látszatcselekvéseinek korát tükrözi. A gúnyversek megszaporodnak a nagy alkotások utóhadaként, de a kicsinyes korban a satira ereje gyengül, részletekkel bibelődik és nem sejtje meg a katasztrófák közeledését. Mikor aztán kitör az ítéletidő, a satirikus ihlet túlnő saját határain, Ady prófétai igéivé, Móricz, Szabó Dezső tragikus látomásaivá duzzad s forradalmi irodalomná válik az utód-nemzedék kezében.

A satira, mint műfaj, egy emberöltőn át hallgat. Ezt a hallgatást törik meg az előttünk fekvő kötet darabjai, melyek időrendben is felveszik a kapcsolatot a század elején megszakadó satirikus költészettel s tárgykörük, érzés-hullámszámuk együtt halad a forgó idővel. Játékosan csipkedik, ami kisserű fonákság, de hangjuk felszáll, szavaik komoran sújtanak, amikor a végzet fenyege-

tését érzik. Érdemük: hogy egy emberöltőn át ébren maradt, érzékeny lelkiismeret megrezdüléseit szólaltatják meg e műfaj saját, közvetlen hangján, s így teljesebbé teszik a képet, melyet Iíránk e válságos időkben a magyar lélekről megrajzolt.

Pécs, 1947. március.

Várkonyi Mándor

MÜVELT NYUGAT.

Nyugat! Szent áhitattal ejtsd e szót!
Sokat jelent, alig kimondhatót.

A műveltségben ő a fővezér,
nyomán halad Észak, Kelet s a Dél.
Eszmét ad ő a kornak s új erőt,
az emberlelket Istenhez-vivőt.

Már ott rohan jövendők kapuján,
mikor mi multban ballagunk csupán
s mint üstökös foszlányuszálya,
úgy rángatódunk csak — utána.

Művelt Nyugat! Finomult ember-ész!
Már kezdjük látni, hogy te mennyit érsz.
Gall, germán, yankee, hármás fény sugar,
oh, benntek izzik a szent kultúr-morál:
irányt mutattok, — beh áldott szerencse! —
a nagy káoszban csillagként vezetve;
mintánk vagytok a háborús zavarban,
milljós sériát gyártotok csak tankban,
bombázó gépmadárt meg légiót,
áldás-hozásban fel se foghatót:
kigyomlálván az emberek felét,
javítani a maradtak életét
s szegény, nyomorgó bankvezérékét.

Művelt Nyugat! beh messze is menél!
Tőled hová maradt a hunn vezér?!

Aëtiussal aki megvívott
a gall mezőkön, nálad, éppen ott,
hol te tökélyel pusztítsz falvakat
s városon védetlen nő- s gyermekhadat —
Attila tőled, oh hogy elmaradt!
A harei bárdja, nyila csak pihent,
maga előtt látván fegyvertelent.

Művelt Nyugat! Tündöklő példakép!
Korunk múzsája jegyzi már ekép:
„Csatákon, hullák ezrei között
két-annyi sérült esd, kiált, üvölt,
segítséget kétségbeesve kér,
gyógyceppet bár, amíg megáll a vér,
s félvad zsoldosok már segíteni készek,
kultúr-fiak ám tiltón rájuk intnek:
— Megmentő szérum? Így! Szuronyhegyen!
Vagy így akár: golyós gyógyszert vegyen!
...A jó kezelést... im, hogy megkapák...
Halljátok?... némák mind a rongy kutyák!...

Krisztus hívétől ezt sehogyse értvén,
s járatlanul Nyugat kultúr-tökélyén,
borzadva nézi e „hős“-tetteket —
a „barbár“ néger s könnyek közt temet.“

VISSZÁS VILÁG JÖN?

Megtudja majd egyszer a férfinem,
hogy amikor így súg a nő: „Szivem,
tiéd vagyok, tiéd vagyok, tiéd“ —
a férfi, ő a vesztes martalék;
kicsiny eszköz a nagy játék során,
szép hölgye győztes, izzó mámorán.

Belátja e valót a hős lovag
— évmillióig büszke, balgatag —
s mikor bevallja, fordul a világ,
oly furcsa-visszást, mit álom ha lát:
nő lesz az úr a széles föld felett,
s nem csselfogással, nyíltan ő vezet.

S a férfinem? a bős izom-lovag?
Nyíltan lesz balga, hiú, szolgahad.
